O LOGICE ONTOLOGICKÉHO DŮKAZU

Paul E. Oppenheimer – Edward N. Zalta[*]
přeložil Petr Hromek[a]

Sv. Anselm z Canterbury předložil několik důkazů Boží existence. Budeme zkoumat jeho známý ontologický důkaz z *Proslogia*, druhé kapitoly (nadále označujeme jako *Proslogium* 2). Mnozí dnešní autoři jej interpretují jako modální důkaz.[1] Podle našeho názoru však Jonathan Barnes přesvědčivě dokázal, že tento Anselmův argument nemá modální povahu.[2] Nicméně, i kdybychom slovo „nelze" – které figuruje v určité deskripci „to, nad co nic většího nelze myslet" – považovali za metafyzickou modalitu, logika samotného ontologického důkazu neobsahuje žádné kroky, které by jakkoli spočívaly na teorii této modality. V naší práci předkládáme takovou interpretaci Anselmova důkazu z *Proslogia* 2, která neobsahuje žádné modální dedukce. Přesněji řečeno, náš argument vychází z rozdílu mezi tím, že nějaká věc *x je* [*there is* such a thing as *x*], a tím, že *x* má *vlastnost* existence [*x* has the *property* of existence]. Tvrzení, že nějaké *x je*, formálně zapíšeme jako „$\exists y(y = x)$", a tvrzení, že *x* má vlastnost

---

[*] Autoři děkují Christopheru Menzelovi za povzbuzení k napsání této práce. Dále děkujeme Williamu Uzgalisovi, Edgaru Morscherovi a Marleen Rozemondové za řadu výborných návrhů, jak práci vylepšit. Chceme rovněž poděkovat za velkorysou podporu Centru pro studium jazyka a informace (CSLI) Stanfordovy univerzity.

[a] Přeloženo z: Paul E. Oppenheimer, Edward N. Zalta: „On the Logic of the Ontological Argument", *Philosophical Perspectives* 5 (1991), str. 509–529. Překladatel děkuje za pečlivé přehlédnutí překladu a za řadu cenných připomínek a oprav Ondřeji Tomalovi.

Komentář k číslování poznámek pod čarou: Původní poznámky autorů jsou číslovány průběžně, poznámky překladatele a odkazy na literaturu, které byly v originálu uvedeny v samostatném seznamu literatury, jsou označeny abecedně malými písmeny.

[1] Viz například následující práce: Norman Malcolm: „Anselm's Ontological Arguments", in: *The Philosophical Review* 69 (1960), str. 41–62; Jonathan Barnes: *The Ontological Argument*, London: Macmillan 1972; Charles Hartshorne: *The Logic of Perfection*, LaSalle IL: Open Court 1962; C. Hartshorne: *Anselm's Discovery*, LaSalle IL: Open Court 1965; C. Hartshorne: „The Logic of Ontological Argument", in: *The Journal of Philosophy* 58 (1961), str. 471–473; R. M. Adams: „The Logical Structure of Anselm's Arguments", in: *The Philosophical Review* 80 (1971), str. 28–54; Alvin Plantinga: *The Nature of Necessity*, Oxford: Oxford University Press 1974; A. Plantinga: *God and Other Minds*, Ithaca: Connell University Press 1967; David Lewis: „Anselm and Actuality", in: *Nous* 4 (1970), str. 175–188; *The Ontological Argument*, Alvin Plantinga (ed.), Garden City: Anchor Books 1965.

[2] Barnes, *The Ontological Argument*, kapitola 1, §3. Rovněž Edgar Morscher považuje důkaz za nemodální. Viz E. Morscher: „Was sind und was sollen die Gottesbeweise? Bemerkungen zu Anselms Gottesbeweis(en)", in: *Klassische Gottesbeweise in der Sicht der gegenwärtigen Logik und Wissenschaftstheorie*, Friedo Ricken (ed.), Stuttgart – Berlin – Köln: Kohlhammer 1991: str. 62–86.

existence, jako „*E*!*x*“. Jinými slovy, mezi oběma tvrzeními rozlišujeme tak, že první tvrzení považujeme za kvantifikaci na množině objektů přiřazených proměnné *x*, druhé za predikaci existence nějakému objektu *x*. Na toto rozlišení se budeme obvykle odkazovat jako na rozlišení mezi bytím *x* a existencí *x*. Místo názoru, že Anselm objevil způsob, jak dokázat Boží existenci z jeho pouhé možnosti, tedy zastáváme názor, že Anselm objevil způsob, jak dokázat Boží existenci z jeho pouhého bytí [a way of inferring God's existence from His mere being].

Další vlastnost naší interpretace se týká faktu, že frázi „to, nad co nic většího nelze myslet“ považujeme za plnohodnotný termín. Určité dedukce v ontologickém důkazu se těsně váží k logickému chování této fráze, kterou můžeme nejadekvátněji považovat za určitou deskripci.[3] Máme-li Anselmův důkaz správně vyložit, pak nesmíme určité deskripce systematicky eliminovat, jak to činí Russell. Jeden z nejvýznamnějších bodů naší interpretace spočívá v objevu, že jádro Anselmova důkazu spočívá na velmi jednoduché dedukci, která obsahuje určité deskripce.[4]

JAZYK A LOGIKA POTŘEBNÁ K INTERPRETACI DŮKAZU

Naši novou interpretaci formalizujeme ve standardním jazyce predikátové logiky prvního řádu. Tento jazyk obsahuje dva druhy jednoduchých termínů: individuální konstanty a_1, a_2, ... (jako metaproměnné používáme symboly a, b atd.) a individuální proměnné x_1, x_2, ... (jako metaproměnné používáme symboly x, y atd.). Dále obsahuje predikáty P^n_1, P^n_2, ... ($n \geq 1$) (jako metaproměnné používáme symboly P^n, Q^n atd.). Mimo atomické formule tvaru $P^n\tau_1...\tau_n$ a formule s identitou $\tau = \tau'$ (kde τ_1, τ_2 atd. jsou libovolné termíny) obsahuje náš jazyk rovněž složené formule tvaru $\neg\varphi$, $\varphi \rightarrow \psi$ a $\forall x\varphi$.[5] Dále předpokládáme, že je-li φ libovolná (správně utvořená) formule, pak $\iota x\varphi$ je

[3] David Lewis píše (Lewis, „Anselm and Actuality“, str. 176): *„Rovněž si nemusíme dělat starosti s logikou určitých deskripcí. Jestliže řeknu ‚to, co je červené, není zelené‘, míním tím jednoduše ‚cokoli je červené, není zelené‘. Odtud nijak neplyne (ani nás to nezavazuje k příslušným předpokladům), že alespoň jedna věc, resp. nejvýše jedna věc je červená. Podobně bychom měli Anselmův výraz ‚to, nad co nic většího nelze myslet‘ považovat spíše než za určitou deskripci za nějaký idiom obsahující univerzální kvantifikaci.“* Anselmovu frázi jistě můžeme považovat za idiom obsahující obecnou kvantifikaci. Je to však v rozporu se způsobem, jak tento výraz používá Anselm, totiž jako určitou deskripci.

[4] Toto odvození v následujícím textu označujeme jako „Věta 2 o určitých deskripcích“.

[5] V případě, že zmiňujeme výrazy našeho objektového jazyka a nehrozí žádné nedorozumění, často vynecháváme uvozovky. [Pro větší přehlednost dále v překladu používáme různé typy závorek. Např. formuli $\exists y(Qy \,\&\, \forall u(Qu \rightarrow (u = y)) \,\&\, Ry)$ zapíšeme jako $\exists y\{Qy \,\&\, \forall u[Qu \rightarrow (u = y)] \,\&\, Ry\}$. *Pozn. překl.*]

složený, nicméně primitivní termín našeho jazyka. Výraz $\iota x\varphi$ čteme jako „to (právě jedno) x takové, že platí φ" a považujeme jej za určitou deskripci. Poznamenejme, že určité deskripce nemají (ve složených formulích) žádný „dosah". Například ve složené formuli $P\iota xQx \rightarrow S\iota xTx$ nemá smysl klást si otázku, zda obě deskripce mají úzký nebo široký dosah (nebo primární či sekundární výskyty), protože tato formule není zkratkou za žádnou (množinu) jiných formulí, ani ji nelze pomocí žádných jiných formulí eliminovat.

V následujícím textu používáme symbol „τ" pro všechny termíny – tj. pro individuální konstanty, individuální proměnné *a rovněž* pro určité deskripce. Zápisem „$\varphi[\tau/x]$" označujeme výsledek nahrazení každého volného výskytu individuální proměnné x ve formuli φ termínem τ.

Modely tohoto jednoduchého jazyka jsou standardní.[b] *Model* **M** je libovolná uspořádaná dvojice $\langle \mathbf{D},\mathbf{F}\rangle$, kde **D** je neprázdná množina individuí a **F** taková funkce definovaná na všech konstantách a predikátech jazyka, že (1) pro každou individuální konstantu a platí $\mathbf{F}(a) \in \mathbf{D}$, a (2) pro každý predikát P^n je $\mathbf{F}(P^n) \subseteq \mathbf{D}^n$. *Ohodnocení* individuálních proměnných (vzhledem k modelu **M**) definujeme obvyklým způsobem, tj. jako funkci **f**, která každé individuální proměnné přiřazuje nějaký prvek z množiny **D**. Jelikož náš jazyk obsahuje také složené termíny, definujeme obvyklým způsobem, tj. simultánní rekurzí, *denotační* funkci pro termíny (vzhledem k modelu **M** a ohodnocení **f**) a podmínky *splňování* pro složené formule (opět vzhledem k modelu **M** a ohodnocení **f**). (Dolní indexy **M** a **f**, jimiž naznačujeme relativizace těchto pojmů vůči nějakému konkrétnímu modelu **M** a ohodnocení **f**, v následujícím textu opomíjíme.) Denotační funkce je taková funkce $\mathbf{d}(\tau)$, která splňuje následující podmínky:[6]

(1) Je-li a libovolná individuální konstanta, pak $\mathbf{d}(a) = \mathbf{F}(a)$.
(2) Je-li x libovolná individuální proměnná, pak $\mathbf{d}(x) = \mathbf{f}(x)$.
(3) Je-li $\iota x\psi$ nějaká určitá deskripce, pak:

[b] Poznamenejme, že autoři zde používají obvyklou konvenci, podle níž *sémantické* pojmy označují tučným písmem. Např. výraz „a" označuje konstantu, výraz „**o**" objekt. Kupříkladu zápisem (viz níže) „**d**(a) = **o**" rozumíme tvrzení „denotátem výrazu a je objekt **o**". *Pozn. překl.*

[6] Zápisem „$\mathbf{f}' \overset{x}{=} \mathbf{f}$" naznačujeme, že ohodnocení $\mathbf{f}'$ se liší od **f** nejvýše v tom, jaký objekt přiřazuje proměnné x [tj. proměnné x může přiřadit jiný objekt, ale v ohodnocení všech ostatních proměnných se s ním shoduje].

$$\mathbf{d}(\iota x\varphi) = \begin{cases} \text{objekt } \mathbf{o}\text{, který je prvkem } \mathbf{D}\text{, právě tehdy, když} \\ \quad \exists \mathbf{f}'\{\mathbf{f}' \overset{x}{=} \mathbf{f} \ \& \ \mathbf{f}'(x) = \mathbf{o} \ \& \ \mathbf{f}' \text{ splňuje } \varphi \ \& \\ \quad \forall \mathbf{f}'' \, [(\mathbf{f}'' \overset{x}{=} \mathbf{f}' \ \& \ \mathbf{f}'' \text{ splňuje } \varphi) \ \rightarrow \ \mathbf{f}'' = \mathbf{f}')]\}. \\ \text{V ostatních případech není denotace } \iota x\varphi \text{ definována.} \end{cases}$$

Všimněme si, že třetí bod, tj. požadavek týkající se denotace určitých deskripcí, sémanticky přesným způsobem shrnuje Russellovu analýzu určitých deskripcí a udává podmínky, které musí být splněny, aby deskripce měla denotát. Všimněme si rovněž, že nesplňuje-li deskripce $\iota x\varphi$ podmínku φ jednoznačným způsobem, pak jí *nepřiřazujeme žádný* libovolně zvolený objekt mimo obor kvantifikace. Místo toho této deskripci nepřiřazujeme vůbec nic.

Jako poslední krok naší simultánní rekurze definujeme, kdy platí, že **f** *splňuje* φ (tj. kdy je formule φ pravdivá – v modelu **M** – vzhledem k ohodnocení **f**). Definujeme:

(1) **f** splňuje $P^n\tau_1...\tau_n$ právě tehdy, když $\exists \mathbf{o}_1...\mathbf{o}_n \in \mathbf{D}[\mathbf{d}(\tau_1) = \mathbf{o}_1 \ \& \ \dots \ \& \ \mathbf{d}(\tau_n) = \mathbf{o}_n \ \& \ \langle \mathbf{o}_1,...,\mathbf{o}_n\rangle \in \mathbf{F}(P^n)]$.

(2) **f** splňuje $\tau = \tau'$ právě tehdy, když $\exists \mathbf{o},\mathbf{o}' \in \mathbf{D}[\mathbf{d}(\tau) = \mathbf{o} \ \& \ \mathbf{d}(\tau') = \mathbf{o}' \ \& \ \mathbf{o} = \mathbf{o}']$.

(3) **f** splňuje $\neg\psi$ právě tehdy, když **f** nesplňuje ψ.

(4) **f** splňuje $\psi \rightarrow \chi$ právě tehdy, když **f** nesplňuje ψ nebo splňuje χ.

(5) **f** splňuje $\forall x\psi$ právě tehdy, když pro každé ohodnocení $\mathbf{f}'$ platí, že když $\mathbf{f}' \overset{x}{=} \mathbf{f}$, pak rovněž $\mathbf{f}'$ splňuje ψ.

Konečně, obvyklým způsobem definujeme, že formule φ je pravdivá (v modelu **M**) právě tehdy, když všechna ohodnocení **f** splňují φ, a naopak, že φ je nepravdivá (v modelu **M**) právě tehdy, když φ nesplňuje žádné ohodnocení **f**.

Všimněme si, že naše definice splňování a pravdivosti jsou definovány také pro atomické formule a formule s identitou, které obsahují nedenotující určité deskripce. Podmínky (1) a (2) definice splňování zaručují, že atomická formule, resp. formule s identitou, je pravdivá právě tehdy, když každý termín v této formuli má denotát a denotáty se nacházejí ve správném vztahu.[7] Tudíž všech-

[7] Všimněme si, že jsme triviálním způsobem pozměnili podmínku (1) splňování atomických formulí. Tato modifikace připouští, že některé termíny nemusí mít žádný denotát. Standardně je podmínka splňování atomických formulí definována následovně: ohodnocení **f** splňuje $F^n\tau_1...\tau_n$ právě tehdy, když $\langle \mathbf{d}(\tau_1),...,\mathbf{d}(\tau_n)\rangle \in \mathbf{F}(F^n)$. Tato podmínka však není definovaná v případě určitých deskripcí, kterým neodpovídá žádný denotát. Podle naší upravené podmínky splňuje ohodnocení **f** atomickou formuli právě tehdy, když: (1) všechny termíny mají denotáty a (2) denotáty se na-

ny atomické formule a formule s identitou, které obsahují nedenotující určité deskripce, jsou jednoduše nepravdivé. Pravdivostní podmínky složených formulí a formulí s kvantifikátory jsou standardní. Poznamenejme, že ze sémantického hlediska interpretujeme určité deskripce ve složených formulích a formulích s kvantifikátory jako výrazy s úzkým dosahem. Například formule $P\iota xQx \rightarrow S\iota xTx$ je pravdivá právě tehdy, když platí: jestliže množina $\mathbf{F}(Q)$ obsahuje právě jeden prvek a patří-li tento prvek zároveň do množiny $\mathbf{F}(P)$, pak množina $\mathbf{F}(T)$ obsahuje právě jeden prvek a tento prvek patří rovněž do množiny $\mathbf{F}(S)$. Důsledkem tohoto sémantického faktu je to, že molekulární formule mohou obsahovat nedenotující deskripce, a přesto mohou být pravdivé – v tomto případě jsou pravdivé díky své logické formě. Například formule $P\iota xQx \rightarrow P\iota xQx$ je pravdivá bez ohledu na to, zda deskripce ιxQx má nějaký denotát, nebo nikoliv.

V případě našeho jazyka můžeme výše uvedené sémantické definice asociovat s velmi jednoduchou logikou. Pro formule našeho jazyka platí všechny axiomy a odvozovací pravidla klasické výrokové logiky a pro individuální konstanty a proměnné všechny axiomy a odvozovací pravidla klasické predikátové logiky s identitou. Predikátová logika pro určité deskripce však musí být „volná“ (tj. bez existenčních předpokladů),[c] protože tyto termíny nemusí denotovat žádná individua. To znamená, že například na určitou deskripci $\iota x\varphi$ nesmíme aplikovat existenční generalizaci, pokud jsme předtím nepostulovali předpoklad $\exists y(y = \iota x\varphi)$. Speciálně platí, že z formule $\forall z\psi$ nesmíme vyvodit formuli $\psi[\iota x\varphi/z]$ bez předchozího předpokladu $\exists y(y = \iota x\varphi)$. Podobně nesmíme bez téhož předpokladu z formule $\psi[\iota x\varphi/z]$ vyvodit formuli $\exists z\psi$. Bez těchto omezení bychom totiž mohli například formuli $P\iota xQx$ vyvodit bezprostředně z formule $\forall zPz$. Toto odvození by nás nicméně přivedlo od pravdy k nepravdě v takových modelech, ve kterých jsou všechna individua v extenzi predikátu P, avšak žádné není v extenzi predikátu Q (resp. kde extenze predikátu Q obsahuje více než jedno individuum). Proto pokaždé, kdykoli chceme z formule $\forall xPz$ vyvodit $P\iota xQx$, musíme nejdříve předpokládat $\exists y(y = \iota xQx)$.

Je důležité uvědomit si, že *v případě teorie určitých deskripcí se volné logice můžeme vyhnout tak*, že deskripcím $\iota x\varphi$, kde podmínka φ není splněna právě jedním individuem, přiřadíme nějaký libovolně zvolený denotát. Níže v textu ukážeme, že přijmeme-li premisy ontologického důkazu, které popisujeme v následující

---

cházejí v takovém vztahu, že ohodnocení **f** splňuje formuli; [v ostatních případech považujeme formuli za *nepravdivou*].

[c] Autoři hovoří o tzv. „volné logice“ („free logic“), což je vlastně zkratka za delší název „logika volná od existenčních předpokladů“. Tato logika buduje predikátovou logiku bez existenčních presupozic a umožňuje tak rozlišovat mezi denotujícími a nedenotujícími termíny. *Pozn. překl.*

části, pak určitá deskripce „to, nad co nic většího nelze myslet“ musí mít denotát.[8] Jelikož tato deskripce je jedinou určitou deskripcí, jíž se v naší práci zabýváme, a lze dokázat, že má denotát, nemusíme se z hlediska tohoto článku problematikou nedenotujících deskripcí dále zabývat.

Proč tedy v případě určitých deskripcí dáváme přednost volné logice? Především z psychologických důvodů. Použitím volné logiky se totiž vyhneme jakémukoli podezření, že denotace určitých deskripcí je vynucována modelem našeho jazyka, resp. sémantickou definicí denotace. Chceme, aby si naši čtenáři byli naprosto jisti tím, že fakt, že určitá deskripce „to, nad co nic většího nelze myslet“ má denotát, není nijak zaručen pouze logickým aparátem naší formalizace. Důkaz, že tato deskripce má denotát, není záležitostí logiky, ale musí záviset na dalších mimologických předpokladech.

Dále chceme zdůraznit, že akceptování volné logiky nás nijak nezavazuje k přijetí argumentů, jimiž je tato logika odůvodňována. Ve skutečnosti nesouhlasíme s jedním z argumentů, které zastánci volné logiky používají k vyvození závěru, že logika individuálních konstant musí být volná. Tito logikové tvrdí, že jelikož ve standardní predikátové logice je formule $\exists y(y = a)$ teorémem pro každou individuální konstantu a, pak *existence* věcí denotovaných konstantami je zaručena čistě na základě logiky. Avšak v logice, která striktně rozlišuje mezi *bytím* (resp. kvantifikací) a *existencí*, tento teorém dokazuje pouze tolik, že věci denotované konstantami mají bytí (tj. lze je kvantifikovat), nikoli že existují. To jednoduše znamená, že můžeme hovořit o nějaké věci denotované konstantou „a“ a zahrnout denotovanou věc do oboru kvantifikátoru, aniž bychom museli předpokládat, že tato věc existuje.

Poznamenejme konečně, že k formalizaci logických vlastností určitých deskripcí vystačíme s pouze jediným logickým axiomem. Je-li ψ nějaká atomická formule, resp. formule s identitou, která obsahuje volnou proměnnou z, pak axiom naší teorie určitých deskripcí můžeme formulovat následovně:

Axiom teorie určitých deskripcí:

$$\psi[\iota x\varphi/z] \equiv \exists y\{\varphi[y/x] \mathbin{\&} \forall u[\varphi[u/x] \rightarrow (u = y)] \mathbin{\&} \psi[y/z]\}$$

Abychom si uvědomili, co nám tento axiom říká, uvažujme jeho konkrétní instanci, kde za ψ dosadíme formuli „Rz“ a za $\iota x\varphi$ deskripci „ιxQx“. Pak platí:

$$R\iota xQx \equiv \exists y\{Qy \mathbin{\&} \forall u[Qu \rightarrow (u = y)] \mathbin{\&} Ry\}$$

[8] To si však nesmíme plést s důkazem, že *existuje* objekt, který tato určitá deskripce denotuje. Právě to považujeme za nejdůležitější část ontologického důkazu. Připomeňme, že rozlišujeme mezi formulemi $\exists y(y = \iota x\varphi)$ a $E!\iota x\varphi$.

Tato formule nám říká: ta (právě jedna) věc, která je Q, je R právě tehdy, když existuje takové y, že: (a) y je Q, (b) všechno, co je Q, je identické s y, a (c) y je R. Tento axiom vyjadřuje v našem jazyce Russellovu analýzu určitých deskripcí, aniž by nás přitom nutil tyto výrazy z jazyka eliminovat.[9]

Pro formulaci naší první významné věty teorie určitých deskripcí nejprve definujme zkratku „$\exists!y\varphi$" místo formule „$\exists y\forall u\{\varphi[u/y] \equiv (u=y)\}$". Zápis „$\exists!y\varphi$" tedy můžeme číst jako „*je* právě jedno y takové, že φ". Následující věta je jednoduchým důsledkem axiomu teorie určitých deskripcí:

Věta 1 o určitých deskripcích: $\exists!x\varphi \rightarrow \exists y(y = \iota x\varphi)$[10]

Věta 1 o určitých deskripcích říká ze sémantického hlediska to, že je-li podmínka φ splněna jednoznačným způsobem, pak určitá deskripce „to právě jedno x takové, že φ" má zaručeně denotát. Víme-li tedy, že nějaká podmínka φ je splněna jednoznačným způsobem, pak k označení věci, která tuto podmínku splňuje, můžeme *zavést* určitou deskripci. Brzy se ukáže, že právě tento princip

[9] Omezení, které klademe na axiom teorie určitých deskripcí [tj. podmínku: je-li ψ nějaká atomická formule, resp. formule s identitou...], odráží jednoduše fakt, že korespondenční teorii pravdy lze aplikovat pouze na logicky jednoduché formule! Korespondenční teorie pravdy totiž předpokládá, že pravda je nějakým druhem vzájemné korespondence mezi jazykem a světem, a klade na pravdivost formule φ, kde φ je atomická formule, resp. formule s identitou, následující omezení: formule φ je pravdivá právě tehdy, když každý termín ve φ má denotát a mezi všemi denotáty platí příslušné vztahy. Jak by totiž jinak mohla být atomická formule nebo formule s identitou obsahující nedenotující termín pravdivá díky nějakému rysu světa? Všimněme si, že toto omezení se nevztahuje na složené formule. Uvažujme molekulární formuli φ, např. $\psi \rightarrow \chi$, kde χ je atomická formule obsahující nějaký nedenotující termín. Pak je formule φ pravdivá, protože má nepravdivý antecedent (za předpokladu korespondenční teorie pravdy a dvouhodnotové logiky). Složené formule, dokonce i formule, které obsahují nedenotující termíny, tudíž mohou být pravdivé díky své logické formě. Příslušné omezení tedy neplatí pro složené formule. Podmínka, kterou klademe na axiom teorie určitých deskripcí, jednoduše konstatuje tento fakt.

Pomocí příkladu, který jsme uvažovali výše v textu, můžeme tuto skutečnost názorně demonstrovat. Všimněme si, že formule „$Pz \rightarrow Pz$" je logicky pravdivá. Tato formule zůstane logicky pravdivá i tehdy, když termín „z" na obou místech nahradíme nedenotující určitou deskripcí, např. „ιxQx". Kdyby axiom teorie určitých deskripcí platil neomezeně, představovala by následující formule jednu z jeho možných instancí:

$$(P\iota xQx \rightarrow P\iota xQx) \equiv \exists y\{Qy \;\&\; \forall u[Qu \rightarrow (u = y)] \;\&\; (Py \rightarrow Py)\}$$

Nicméně v modelech, kde „ιxQx" je nedenotující termín, je tato formule *nepravdivá*, protože levý člen ekvivalence je pravdivý (na základě logické formy), ale pravý člen je nepravdivý. Kdyby axiom platil bez omezení, bylo by zapotřebí, aby určité deskripce měly denotát [nejen v pravdivých atomických formulích, ale] i v pravdivých složených formulích. Bez omezení by tedy axiom teorie určitých deskripcí rozšiřoval požadavky korespondenční teorie pravdy i na logicky složené formule. To však, jak jsme ukázali v předchozím odstavci, nelze provést.

[10] *Důkaz:* Předpokládejme antecedent, tj. $\exists x\forall u\{\varphi[u/x] \equiv (u = x)\}$. Pak musí být [there must be] nějaký objekt, např. a, takový, že platí $\forall u\{\varphi[u/x] \equiv (u = a)\}$. Jelikož $a = a$, platí $\varphi[a/x]$. Nyní víme, že platí $\varphi[a/x] \;\&\; \forall u\{\varphi[u/x] \rightarrow (u = a)\} \;\&\; a = a$. Existenční generalizací dostaneme $\exists y\{\varphi[y/x] \;\&\; \forall u[\varphi[u/x] \rightarrow (u = y)] \;\&\; (a = y)\}$. Odtud na základě axiomu teorie určitých deskripcí plyne $a = \iota x\varphi$.

implicitně předpokládá Anselm ve svém důkazu. Věta 1 nám dále říká, že tyto deskripce se mohou stát předmětem generalizace – tj. můžeme je instanciovat místo proměnných vázaných obecným kvantifikátorem nebo naopak na jejich místo dosadit proměnné vázané existenčním kvantifikátorem.

Následující lemma je rovněž důsledkem axiomu teorie určitých deskripcí.

Lemma 1: Pro libovolný termín τ platí: $(\tau = \iota x\varphi) \rightarrow \varphi[\tau/x]$.[11]

Pomocí lemmatu 1 lze snadno dokázat následující větu.

Věta 2 o určitých deskripcích: $\exists y(y = \iota x\varphi) \rightarrow \varphi[\iota x\varphi/x]$

Důkaz: Předpokládejme antecedent, tj. $\exists y(y = \iota x\varphi)$. Pak musí být takový objekt, např. c, že platí $c = \iota x\varphi$. Podle lemmatu 1 odtud plyne $\varphi[c/x]$. Tudíž platí $\varphi[\iota x\varphi/x]$.

Jednoduchou instancí tohoto schématu je například formule $\exists y(y = \iota xQx) \rightarrow Q\iota xQx$. Jinými slovy, vyskytuje-li se nějaká věc, která je *jedinou* věcí, jež má vlastnost Q (neboli je to *ta věc*, která je Q), pak tato věc musí mít vlastnost Q. Podle našeho názoru v Anselmově ontologickém důkazu hraje zásadní roli právě tato jednoduchá věta.

MIMOLOGICKÉ PREDIKÁTY A VÝZNAMOVÉ POSTULÁTY

Abychom mohli formulovat premisy Anselmova důkazu, musíme k našemu formálnímu jazyku přidat několik mimologických predikátů a významových postulátů. Jelikož se domníváme, že důkaz je založen na rozdílu mezi bytím a existencí, budeme se nejdříve zabývat problémem, jak tento rozdíl formálně vyjádřit. Náš plán je prostý: Jednoduše k našemu jazyku přidáme speciální predikát „$E!$“, který denotuje vlastnost *existence*. Všimněme si, že mezi formulemi „$\exists x\varphi$“ a „$\exists x(E!x \,\&\, \varphi)$“ je následující rozdíl: první formuli čteme jako „je takové x, že φ“, resp. „nějaké x je takové, že φ“; druhou formuli však čteme jako „je takové x, že x má vlastnost *existence* a platí φ“, resp. jednodušeji „je takové existující x, že φ“. Jinými slovy, z kvantifikátoru „$\exists$“ nevyvozujeme žádné existenční závazky. Ve formální logice však existuje tradice, podle níž se „$\exists$“ nazývá „existenční“ kvantifikátor, a touto tradicí se musíme řídit i v násle-

[11] *Důkaz:* Předpokládejme antecedent. Zvolíme-li za ψ formuli „$\tau = z$“, pak antecedent lemmatu má tvar $\psi[\iota x\varphi/z]$. Odtud na základě axiomu teorie určitých deskripcí plyne $\exists y\{\varphi[y/x] \,\&\, \forall u[\varphi[u/y] \rightarrow (u = y)] \,\&\, (\tau = y)\}$. Musí tedy být [there must be] nějaký objekt, např. b, takový, že platí $\varphi[b/x] \,\&\, \forall u\{\varphi[u/y] \rightarrow (u = b)\} \,\&\, (\tau = b)$. Je-li tomu tak, pak odtud plyne $\varphi[\tau/x]$.

dujícím textu. Zcela jasně však upozorňujeme, že existenční kvantifikátor nepoužíváme k predikaci *existence*.[12]

Proto zcela odmítáme definici „$E!x$“ jako „$\exists y(y = x)$“. Tato definice by totiž úplně zastřela rozlišení mezi dvěma pojmy, které má pro naši interpretaci Anselmova důkazu zásadní význam. Mimochodem, odmítnutí této definice vedlo k novým a zajímavým metafyzickým výzkumům. V nedávné době předložil Terence Parsons exaktní a úspěšnou teorii neexistujících předmětů.[d] Podle Parsonsovy teorie se vyskytují [there are] rovněž neexistující objekty. Toto tvrzení formálně zapíšeme pomocí formule „$\exists x(\neg E!x)$“. Kdybychom však „$E!x$“ definovali jako „$\exists y(y = x)$“, pak by Parsonsova teorie tvrdila něco prokazatelně nepravdivého, jmenovitě $\exists x \neg \exists y(y = x)$.[13] V Parsonsově metafyzickém aparátu má tedy rozlišení mezi kvantifikací na množině objektů x a predikací vlastnosti existence těmto objektům zásadní význam. Toto rozlišení odráží rozdíl mezi bytím a existencí. Parsonsova teorie podává jasnou odpověď na řadu standardních námitek vůči teoriím neexistujících objektů a má různé zajímavé aplikace, mezi něž patří problém negativních existenčních tvrzení a tvrzení zabývajících se fiktivními postavami a předměty.

Mimo Parsonse i jeden z autorů této práce předložil metafyzickou teorii abstraktních objektů, která také pracuje s rozdílem mezi kvantifikací a predikací existence. V Zaltových pracích *Abstract Objects* a *Intensional Logic* lze najít predikát $E!x$, jehož denotátem je vlastnost existence.[e] Zalta dále definuje, že objekt x je *abstraktní* ($A!x$) právě tehdy, když x nemůže exemplifikovat vlastnost existence ($\neg \Diamond E!x$). Z jeho metafyzické teorie vyplývá, že se vyskytují [there are] i abstraktní objekty ($\exists x A!x$), a odtud dále plyne, že některé objekty neexistují ($\exists x \neg E!x$). Zaltovy abstraktní objekty jsou pak použity – jako jedna z možných aplikací jeho teorie – k modelování takových věcí, jako jsou metafyzické monády, možné světy, fiktivní postavy, fregovské smysly a matematické objekty.

---

[12] Upozorňujeme čtenáře, že je nutno rozlišovat také mezi symboly „∃!“ a „*E*!“. První z nich je kvantifikátor, který postuluje *jednoznačnost* [tj. hovoří o tom, že se vyskytuje právě jeden objekt takový, že...], druhým symbolem označujeme predikát existence.

[d] Viz například práce: Terence Parsons: „Prolegomenon to Meinongian Semantics“, in: *The Journal of Philosophy* 71 (1974), str. 561–580; T. Parsons: „The Methodology of Nonexistence“, *The Journal of Philosophy* 76 (1979), str. 649–661; T. Parsons: *Nonexistent Objects*, New Haven: Yale University Press 1980.

[13] Námi zavedený formální jazyk a sémantika se tudíž podobají Parsonsově jazyku a sémantice v následujících dvou ohledech: za prvé, formuli „$\exists x(\neg E!x)$“ můžeme tvrdit, aniž bychom se nutně dopustili sporu (formálně řečeno: tato formule je splnitelná), za druhé, formule „$\exists x \neg \exists y(y = x)$“ je nepravdivá ve všech modelech, tj. jedná se o logickou nepravdu.

[e] Edward Zalta: *Abstract Objects: An Introduction to Axiomatic Metaphysics*, Dordrecht: D. Reidel Publishing Company 1983; E. Zalta: *Intensional Logic and The Metaphysics of Intentionality*, Cambridge: Bradford Books/The MIT Press 1988.

V souvislosti s [metafyzickými] teoriemi těchto autorů musíme učinit dvě důležité poznámky. Za prvé, jejich práce dokazuje, že rozlišení mezi bytím a existencí je nejenom smysluplné, ale také užitečné. Mají-li totiž Parsons a Zalta pravdu, pak toto rozlišení je základem pro řadu našich každodenních přesvědčení, a pomocí jejich teorií lze tato přesvědčení adekvátně explikovat. Za druhé, ať jejich teorie objektů přijmeme či nikoli, je zřejmé, že metafyzický systém předpokládaný oběma autory, tj. že je zde nějaké univerzum objektů, o nichž lze hovořit a které lze kvantifikovat nehledě na to, *zda tyto objekty existují nebo nikoliv*, je velmi podobný metafyzickému systému, který předpokládá Anselm. K tomuto tvrzení nás vedou následující důvody.

Při zkoumání jazyka použitého v *Proslogiu* 2 zjistíme, že Anselm zde explicitně staví do protikladu objekty, které mají bytí v rozumu (*esse in intellectu*) a objekty, které mají navíc bytí v realitě (*esse in re*). Anselm o těchto dvou druzích bytí občas mluví jako o „existenci v rozumu" a „existenci v realitě". Například řádek 12 *Proslogia* 2 začíná slovesem „*existit*", které zde Anselm staví jako opozitum proti „*esse*", a vyvozuje závěr, že Bůh existuje v rozumu i v realitě.[14] Podržme na chvíli Anselmovu terminologii a považujme za ekvivalentní vazby „být v rozumu" a „existovat v rozumu" (a podobně vazby „být v realitě" a „existovat v realitě"). Všimněme si, že Anselm hovoří, jako kdyby jedna a táž věc mohla být (existovat) buď výhradně v rozumu, nebo jako kdyby mohla být (existovat) v rozumu i v realitě. To je zahrnuto v jeho předpokladu, že bytí (existence) v rozumu i v realitě je více než pouhé bytí (existence) v rozumu.

Celkově shrnuto, Anselm věří ve dva odlišné metafyzické stavy bytí, tj. bytí v rozumu a bytí v realitě. Slovesa „být" a „existovat" nepoužívá ve striktně odlišném významu, a k zavedení rozlišení mezi příslušnými způsoby bytí je blíže kvalitativně vymezuje jako „bytí v rozumu" a „bytí v realitě". Parsons a Zalta používají k témuž účelu přímo slovesa „vyskytovat se" („být") a „existovat" ve striktně odlišném významu.

Kdybychom se chtěli přísně držet Anselmovy terminologie, potřebovali bychom tři různé pojmy. Kvantifikátor „$\exists$" k vyjádření Anselmova pojmu „je" (*esse*), resp. „existuje" (*existit*), predikát „U" k vyjádření vlastnosti „bytí v rozumu" [being in the understanding], a konečně predikát „$E!$" k vyjádření vlastnosti „bytí v realitě". Anselmovu kvantifikaci na těchto dvou typech objektů bychom vyjádřili pomocí zápisů „$\exists x(Ux\ \&\ ...)$" a „$\exists x(E!x\ \&\ ...)$". První zápis můžeme číst jako „v rozumu se vyskytuje (existuje) takové x, že...", druhý zápis jako „v realitě se vyskytuje (existuje) takové x, že...".

[14] Čtenář by si možná nyní měl přečíst Dodatek 1, kde uvádíme originální latinský text a zároveň překlad Anselmova důkazu z *Proslogia* 2.

Nicméně z důvodů, které brzy vysvětlíme, zjednodušíme formuli „$\exists x(Ux \,\&\, \varphi)$“ na „$\exists x\varphi$“. Tuto formuli čteme jako „vyskytuje se takové x, že φ“ (resp. „je takové x, že φ“) a odlišujeme ji od tvrzení „existuje takové x, že φ“, které je překladem formule „$\exists x(E!x \,\&\, \varphi)$“. Anselmovu terminologii tedy přizpůsobujeme terminologii Parsonse a Zalty, neboť Anselmův pojem „bytí (existence) v rozumu“ odpovídá Parsonsově a Zaltově pojmu jednoduchého bytí, resp. kvantifikace, a Anselmův pojem „bytí (existence) v realitě“ Parsonsově a Zaltově pojmu existence. Tyto dvě shody zavádějí analogii mezi metafyzickým modelem, který předpokládá Anselm, na jedné straně, a modelem, který popisují Parsons a Zalta, na druhé straně. Oba modely předpokládají dvě odlišná univerza objektů, z nichž jedno má vyšší stupeň reality než druhé. V obou modelech mohou některé objekty „obývat“ obě univerza zároveň. Na řádku 12 *Proslogia* 2 Anselm vyvozuje, že Bůh existuje v rozumu i v realitě. Pro Parsonse a Zaltu obdobně platí, že z existence nějakého objektu x (tj. $E!x$) plyne jeho bytí (neboli $\exists y(y = x)$). Mimo to, v obou metafyzických systémech můžeme hovořit o nějakém objektu x, predikovat x různé vlastnosti a vázat x kvantifikátory bez ohledu na to, zda x obývá pouze jednu, nebo obě ontologické říše.

Přijmeme-li tedy Parsonsův a Zaltův úzus, podle nějž výrazy „vyskytuje se“, resp. „je“ [there is] a „existuje“ [there exists] mají technický význam, a nahradíme-li Anselmovu formuli „$\exists x(Ux \,\&\, \varphi)$“ formulí „$\exists x\varphi$“, podaří se nám značně zjednodušit formule použité v Anselmově důkazu. Jak si bude čtenář brzy moct sám ověřit, toto zjednodušení nemá žádné nežádoucí důsledky. Pro naši rekonstrukci ontologického důkazu nám tedy pojem „bytí“ jako opozitum vůči „existenci (v realitě)“ poslouží stejně jako Anselmův původní pojem „bytí v rozumu“. Požaduje-li nicméně čtenář důslednou věrnost Anselmově terminologii, může si v následující části jako rutinní cvičení na příslušných místech námi předkládaného důkazu doplnit člen „Ux“.

Nyní přejdeme k analýze premis Anselmova ontologického důkazu. K jejich formulaci potřebujeme následující dva speciální predikáty a jeden významový postulát. Za prvé zavedeme monadický predikát „C“, kde „Cx“ čteme jako „x je myslitelné“ [x can be conceived]. Za druhé potřebujeme binární relaci „G“, kde „Gxy“ čteme jako „x je více než y“, resp. „x je větší než y“ [x is greater than y]. Z důvodů, které budou brzy zřejmé, tato relace musí být *souvislá* [connected]. Jinými slovy, G musí splňovat následující významový postulát (který je mimologickým axiomem): $\forall x \forall y[Gxy \vee Gyx \vee (x = y)]$. Tímto požadavkem se budeme blíže zabývat v následující části.

PREMISY ANSELMOVA DŮKAZU

Jsme přesvědčeni, že první premisu hlavní části Anselmova důkazu v *Proslogiu* 2 lze formulovat takto: „(V rozumu) je něco, nad co nic většího nelze myslet.“ Tato premisa se vyskytuje až na řádku 8. Na řádcích 1 až 7 Anselm samostatně vypracovává vedlejší důkaz, s jehož pomocí chce odůvodnit právě toto tvrzení. Na řádku 8 tak vyvozuje: „I pošetilec tedy musí uznat, že to, nad co nic většího nelze myslet, je přinejmenším v rozumu.“[15] Domníváme se, že závěr plynoucí z vedlejšího důkazu na řádcích 1 až 7 – odstraníme-li operátor „i pošetilec musí uznat, že“ – představuje první premisu Anselmova ontologického důkazu.

Na základě naší diskuse v předchozí části je zřejmé, že doslovná formalizace Anselmovy první premisy by měla být: $\exists x[Ux \,\&\, \neg\exists y(Gyx \,\&\, Cy)]$. Přestože tato formule bezchybně reprezentuje první premisu, tvrdíme, že mnohem výhodnější je formulovat premisu následujícím způsobem:

Premisa 1: $\exists x[Cx \,\&\, \neg\exists y(Gyx \,\&\, Cy)]$

Premisa 1 říká jednoduše to, že se vyskytuje [there is] nějaká myslitelná věc, nad kterou nelze myslet nic většího. Mezi touto a předchozí formulací je jeden základní rozdíl: za první člen konjunkce daného tvrzení dosazujeme místo „Ux“ podmínku „Cx“. Na základě diskuse v předchozí části je zřejmé, proč jsme v naší formalizaci první premisy vypustili člen „Ux“. Fakt, že jsme místo něj přidali člen „Cx“, však vyžaduje stručné zdůvodnění. Tento člen explicitně uvádí to, co je implicitně zahrnuto v podmínce „nad co nic většího nelze myslet“, jmenovitě že takový objekt je sám myslitelný.

Dalším důkazem, že naše formalizace premisy 1 pomocí formule „$Cx \,\&\, \neg\exists y(Gyx \,\&\, Cy)$“ je adekvátní, nám poskytuje fakt, že z mimologického axiomu pro relaci *větší než* bezprostředně plyne, že pokud něco splňuje tuto formuli, pak tato formule je splněna *jednoznačně*. Jinými slovy, vyskytuje-li se [if there is] taková myslitelná věc, že nad ni nelze myslet nic většího, pak se vyskytuje *právě jedna* taková myslitelná věc, že nad ni nelze myslet nic většího. Abychom se o tom přesvědčili, používejme výraz „φ_1“ jako zkratku za otevřenou formuli „$Cx \,\&\, \neg\exists y(Gyx \,\&\, Cy)$“. Nyní uvažujme následující lemma.[16]

Lemma 2: $\exists x\varphi_1 \rightarrow \exists!x\varphi_1$

[15] Viz Dodatek 1.

[16] Přeje-li si čtenář formalizovat premisu 1 jako „$\exists x(Ux \,\&\, \varphi_1)$“, pak nechť místo formule „$Ux \,\&\, \varphi_1$“ zavede zkratku φ_2. Poté stačí v následujícím textu nahradit všechny výskyty φ_1 výskyty φ_2.

Důkaz: Předpokládejme antecedent. Nyní stačí dokázat, že nejvýše jedna věc splňuje formuli φ_1. Nechť tedy platí $\exists x[Cx \,\&\, \neg\exists y(Gyx \,\&\, Cy)]$. Pak musí být [there must be] nějaký objekt, např. a, takový, že platí $Ca \,\&\, \neg\exists y(Gya \,\&\, Cy)$. Připomeňme, že nyní stačí dokázat, že žádný jiný myslitelný objekt kromě a nesplňuje podmínku φ_1, tj. že nad něj nelze myslet nic většího. Důkaz provedeme sporem. Předpokládejme tedy, že platí $\exists z[(z \neq a) \,\&\, Cz \,\&\, \neg\exists y(Gyz \,\&\, Cy)]$. Označme objekt, který splňuje tuto formuli, jako „b" [tj. pro b platí $(b \neq a) \,\&\, Cb \,\&\, \neg\exists y(Gyb \,\&\, Cy)$]. Odtud lze vyvodit spor následujícím způsobem. Na základě mimologického axiomu, s jehož pomocí postulujeme význam relace G, totiž platí $Gab \vee Gba \vee (a = b)$. Jelikož $a \neq b$, pak Gab, nebo Gba. Avšak jedno i druhé vede ke sporu. Předpokládejme Gab. Pak – jelikož platí Ca – odtud plyne $Gab \,\&\, Ca$. Tedy $\exists y(Gyb \,\&\, Cy)$, což je v rozporu s předpokladem důkazu sporem [tj. že platí $\neg\exists y(Gyb \,\&\, Cy)$]. Nyní předpokládejme Gba. Spolu s předpokladem Cb odtud dostaneme $Gba \,\&\, Cb$. Odtud plyne $\exists y(Gya \,\&\, Cy)$, což je ve sporu s původním předpokladem [neboli že platí $\neg\exists y(Gya \,\&\, Cy)$]. Předpoklad $[\exists z\{(z \neq a) \,\&\, Cz \,\&\, \neg\exists y(Gyz \,\&\, Cy)\}]$ tedy vede ke sporu. To znamená, že platí $\neg\exists z[(z \neq a) \,\&\, Cz \,\&\, \neg\exists y(Gyz \,\&\, Cy)]$.

Bude užitečné, vysvětlíme-li, proč je lemma 2 pravdivé, také ze sémantického hlediska. Za tímto účelem uvažujme libovolný model, který verifikuje antecedent lemmatu 2, a zkoumejme, proč musí být pravdivý rovněž jeho konsekvent. V každém modelu antecendentu lemmatu 2 musí být mezi objekty, mezi nimiž někdy platí relace *větší než*, množina objektů, které nazýváme myslitelné. Pro představu jednoduše předpokládejme, že z myslitelného objektu a vede šipka *směrem k* myslitelnému objektu b pokaždé, kdykoli a je větší než b. V každém modelu, který verifikuje $\exists x\varphi_1$, tj. kde se vyskytuje [there is] takový myslitelný objekt, že žádný jiný myslitelný objekt není větší než tento objekt, musí být alespoň jeden takový objekt, že k němu *nesměřuje žádná šipka*. Tento objekt se nazývá „maximální prvek". Model může samozřejmě obsahovat více maximálních prvků. Předpokládejme, že model skutečně obsahuje několik maximálních prvků. Model však musí splňovat také mimologický axiom, podle nějž relace „větší než" je souvislá. Kdykoli tedy najdeme dva maximální prvky a a b, kde $a \neq b$, musí na základě *souvislosti* relace G vést od objektu a šipka směrem k b nebo naopak od b šipka směrem k a, případně obojí. Šipka nicméně nemůže vést v *obou* směrech, tj. od a k b a zároveň od b k a, protože jinak by ani jeden z prvků a a b nebyl maximální (podle antecedentu lemmatu 2 však model obsahuje alespoň jeden maximální prvek). Šipka tedy vede buď od a směrem k b, nebo od b směrem k a (nikoli však oběma směry). Nejvýše jeden z obou prvků *a* a *b* je tedy maximální (tj. nesměřují k němu žádné šipky). Jelikož tato úvaha platí pro libovolné dva kandidáty na maximální prvky, plyne odtud, že model obsahuje právě jeden prvek, k němuž nesměřují žádné šipky. To dokazuje, že platí-li antecedent lemmatu 2, pak musí platit také jeho konsekvent, neboli model obsahuje právě jeden takový myslitelný objekt, že žádný jiný myslitelný objekt není větší.[17]

Lemma 2 je pozoruhodné také z dalšího důvodu. Aby toto lemma bylo pravdivé, není třeba postulovat, že relace *větší než* na těchto myslitelných objektech musí být relací *uspořádání*. Připomeňme, že relace R je *částečné uspořádání* na množině S, jestliže R je na množině S antisymetrická a tranzitivní.[18] Dále, relace R je *úplné uspořádání* na množině S, je-li R částečné uspořádání na S a relace R je navíc souvislá. Avšak souvislá relace R nemusí být tranzitivní ani antisymetrická. Pro ozřejmění uvažujme jednoduchou relaci $R = \{\langle a,b\rangle,\langle b,a\rangle\}$. Relace R je souvislá. Aby byla tranzitivní, musíme přidat ještě uspořádané dvojice $\langle a,a\rangle$ a $\langle b,b\rangle$. Konečně, aby tato relace byla antisymetrická, musíme se vzdát jedné z uspořádaných dvojic $\langle a,b\rangle$ nebo $\langle b,a\rangle$.

Anselmův ontologický důkaz podle našeho názoru obsahuje pouze jednu další premisu. Tato premisa se nachází na desátém řádku *Proslogia* 2: „Je-li to totiž pouze v rozumu, lze myslet, že to existuje také v realitě, což je více." To lze formulovat také následovně: „Jestliže to, nad co nic většího nelze myslet, neexistuje (v realitě), pak nad to lze myslet něco většího." Za účelem formalizace této premisy nejprve poznamenejme, že určitá deskripce „$\iota x\varphi_1$" je přesným překladem jmenné fráze „to (tj. myslitelný objekt), nad co nelze nic většího myslet". Následující formuli tedy považujeme za druhou premisu Anselmova důkazu.

Premisa 2: $\neg E!\iota x\varphi_1 \rightarrow \exists y(Gy\iota x\varphi_1 \;\&\; Cy)$

V naší interpretaci Anselmova důkazu nemusíme přesně identifikovat objekt, který splňuje kvantifikovanou formuli v konsekventu premisy 2. Anselm nicméně tento objekt identifikuje a považuje jej za objekt, jenž se ve všem shoduje s neexistujícím objektem, o němž hovoří antecedent, který však na rozdíl od něj existuje. K provedení důkazu nicméně stačí náš mírně slabší předpoklad.

---

[17] V tomto sémantickém důkazu jsme začali s modelem, který verifikuje antecedent lemmatu 2, a poté ověřili, jaké důsledky má pro model mimologický požadavek, že relace *větší než* musí být souvislá. Důkaz však lze provést i opačným postupem, tj. nejprve můžeme začít s modelem, kde relace *větší než* je souvislá, a poté zkoumat, co se stane, přidáme-li antecedent lemmatu 2. Tento alternativní důkaz přenecháváme čtenáři jako cvičení.

[18] Relace R je antisymetrická právě tehdy, když pro ni platí $\forall x\forall y[(x \neq y) \rightarrow (Rxy \rightarrow \neg Ryx)]$.

Je také užitečné uvědomit si, jakým způsobem lemma 2 a věta 1 o určitých deskripcích spojují premisu 1 a premisu 2. Z premisy 1 a lemmatu 2 plyne $\exists!x\varphi_1$. Odtud a z věty 1 o určitých deskripcích plyne $\exists y(y = \iota x\varphi_1)$. Tento řetězec dedukcí dokazuje, že se vyskytuje [there is] právě jeden objekt, nad který nelze myslet nic většího. Důkaz, že určitá deskripce „$\iota x\varphi_1$" má denotát, tak ospravedlňuje její zavedení a používání v libovolném důkazu, který používá premisu 1. Je tedy řádně zdůvodněno i její zavedení v premise 2.

Definujme konečně:

D_1 Bůh („g") $=_{\text{df}}$ $\iota x\varphi_1$

Spolu s Anselmem tedy „Boha" definujeme jako „tu myslitelnou věc, nad kterou nic většího nelze myslet". Někdo by se mohl domnívat, že definice D_1 zavádí konstantu „g" jen jako zkratku za onu určitou deskripci. Avšak použijeme-li konstantu „g" až poté, co jsme dokázali, že deskripce „$\iota x\varphi_1$" má denotát (jak jsme dokázali výše), pak definice D_1 nepředstavuje pouze zkratku za „$\iota x\varphi_1$", ale spíše konstatuje logický fakt, že „g" je skutečná konstanta, která má stejný denotát jako ona určitá deskripce.

ONTOLOGICKÝ DŮKAZ

Z premisy 1 a lemmatu 2 plyne $\exists!x\varphi_1$. Odtud podle věty 1 o určitých deskripcích plyne $\exists y(y = \iota x\varphi_1)$. Z této skutečnosti a věty 2 o určitých deskripcích můžeme vyvodit $C\iota x\varphi_1$ & $\neg\exists y(Gy\iota x\varphi_1$ & $Cy)$. Jako premisu důkazu sporem předpokládejme formuli $\neg E!\iota x\varphi_1$. Odtud na základě premisy 2 plyne $\exists y(Gy\iota x\varphi_1$ & $Cy)$, což je spor s tím, co bylo dokázáno. Tudíž platí $\neg\neg E!\iota x\varphi_1$, neboli $E!\iota x\varphi_1$. Podle definice D_1 odtud plyne $E!g$, tj. Bůh existuje.

VLASTNOSTI NAŠÍ INTERPRETACE

Výše uvedený důkaz je logicky platný. Je jednoduchý, elegantní a věrný původnímu textu Anselmova *Proslogia.* Ve srovnání s interpretacemi, které lze najít v literatuře, má však tato rekonstrukce ještě několik dalších předností. Máme zde na mysli zejména interpretace A. Plantingy, D. Lewise, R. M. Adamse a J. Barnese. Ačkoli Plantinga, Lewis a Adams rozlišují mezi kvantifikací a existencí, hrají v jejich interpretaci ústřední roli modální dedukce a žádný z nich nepovažuje určité deskripce za plnohodnotné termíny. Ze všech čtyř uvedených autorů jediný Barnes eliminuje modality. Jsme však přesvědčeni, že jeho pojetí určitých deskripcí je méně uspokojivé než naše.[19] V následujícím textu uvádíme seznam několika nových a zajímavých vlastností naší interpretace Anselmova důkazu.

Za prvé, platnost důkazu v naší interpretaci nijak nezávisí na jakýchkoli modálních dedukcích. Závisí pouze na rozdílu mezi bytím (resp. kvantifikací) a existencí, logice určitých deskripcí a dvou premisách, které jsou přinejmenším *prima facie* přijatelné. Jmennou frázi „to, nad co nic většího nelze myslet" považujeme za určitou deskripci, což odpovídá tomu, jak ji chápal také Anselm.

Za druhé, naše interpretace odhalila, že pro důkaz má zásadní význam věta 2 o určitých deskripcích. Jestliže deskripce „$\iota x \varphi$" má denotát, pak ji můžeme legitimně dosadit za každý volný výskyt proměnné x ve formuli φ nehledě na to, o jak komplikovanou formuli se jedná. Právě tento princip, s jehož pomocí „vztahujeme určitou deskripci na samu sebe", nám umožňuje provést důkaz sporem.

Za třetí, naše interpretace *zdůvodňuje* oprávněnost Anselmova zavedení určité deskripce do ontologického důkazu. Jeho první premisa říká jednoduše, že v rozumu máme *něco*, nad co nic většího nelze myslet. V dalším textu však již používá *určitou* deskripci „*to*, nad co nic většího nelze myslet". Tento přechod je ospravedlněn lemmatem 2 a větou 1 o určitých deskripcích.

Za čtvrté, naše interpretace dokazuje, že pro účely důkazu stačí požadavek, aby relace *větší než* byla souvislá. Na souvislost relace *větší než* se odkazujeme v lemmatu 2. Relace *větší než* tudíž nemusí být relací uspořádání! To je zvláště nečekaný výsledek. Jediné další požadavky, které klademe na relaci *větší než*, jsou, že tato relace musí splňovat premisy 1 a 2.

Za páté, naše interpretace je zřejmě v souladu s komentářem Tomáše Akvinského. Tomáš považoval Anselmův důkaz za důkaz samozřejmosti Boží existence.[20] Naše interpretace názorně demonstruje, jak prostý Anselmův důkaz je. Kdyby však důkaz ve skutečnosti obsahoval řadu technických modálních kroků, Tomáš by se nedomníval, že Anselm považuje Boží existenci za samozřejmou.

Za šesté, na rozdíl od modálních interpretací dává naše čtení smysl i v souvislosti s Kantovou kritikou důkazu. Ve své první *Kritice* Kant tvrdí, že

---

[19] Srovnejte Barnesův důkaz v *The Ontological Argument*, str. 88–89, s naším důkazem, zejména Barnesův krok 26 s naším použitím věty 2 o určitých deskripcích. Všimněte si rovněž, že v jeho interpretaci důkazu je zapotřebí *pět* premis (je však nutno přiznat, že Barnes slučuje pomocný důkaz premisy 1 a hlavní důkaz do jednoho celku).

[20] Viz Tomáš Akvinský: ST I, q. 2, a. 1, druhá námitka.

„existence" není (analytický) predikát.[21] Pro naši argumentaci není podstatné, zda Kant má či nemá pravdu. Důležité je však to, že jeho kritika předpokládá, že důkaz pracuje s „existencí" jako s predikátem. V naší interpretaci důkazu tomu tak skutečně je.

Nyní k poslední a nejzajímavější vlastnosti naší interpretace. Anselmův důkaz totiž lze snadno upravit na důkazové *schéma* tvaru: pro každou dokonalost F platí, že *Bůh exemplifikuje* F. Abychom ukázali, jak toto rozšíření provést, všimněme si, že místo existenčního predikátu $E!$ můžeme do premisy 2 dosadit libovolný jiný predikát, který denotuje nějakou dokonalost, přičemž premisa zůstane pravdivá. Například dosadíme-li za F vlastnost *být všemohoucí*, pak premisa 2 tvrdí: Jestliže $\iota x \varphi_1$ není všemohoucí, pak lze myslet něco většího než $\iota x \varphi_1$. Důkaz, a zejména příslušná část důkazu sporem, pak probíhá stejným způsobem. Závěrem důkazu je tvrzení, že Bůh exemplifikuje F bez ohledu na to, o jakou dokonalost F se jedná. Tuto skutečnost považujeme za důležitý vhled do struktury ontologického důkazu.[22]

Naposled zmíněná vlastnost naší interpretace nám umožňuje dát Anselmův důkaz do souvislosti s Descartovým důkazem v jeho páté meditaci.[f] Připomeňme, že jeden z Descartových důkazů v jeho páté meditaci vyvozuje Boží existenci z předpokladu, že Bůh je bytost, která má všechny dokonalosti, a že existence je také dokonalost. K důkazu tohoto tvrzení však musí Descartes *definovat* Boha jako bytost, která má všechny dokonalosti. Anselmův důkaz je naproti tomu natolik obecný, že pro každou dokonalost F umožňuje *vyvodit*, že Bůh má F. Tudíž, definujeme-li výraz „Bůh" pomocí Anselmovy definice, můžeme explicitně dokázat i taková tvrzení, která Descartes musí ve své definici předpokládat. To staví Anselmův a Descartův důkaz do zcela nové perspektivy. Filosofové se dlouho zabývali otázkou, zda Descartova definice „Boha" jako „takové Bytosti, která má každou dokonalost" je ekvivalentní s Anselmovou definicí, tj. jako „toho, nad co nic většího nelze myslet". Naše odpověď je záporná. Výše uvedené úvahy naznačují, že Descartovu definici lze vyvodit z definice Anselmovy, ale nikoli naopak. Zdá se, že jediný způsob, jak Anselmovu definici vyvodit z Descartovy, je přijmout dodatečné předpoklady.

Tyto úvahy svědčí o tom, že naše interpretace může nabídnout mnoho nového filozofům, kteří se zabývají Anselmem, historií filozofie a obecně pova-

---

[21] Viz I. Kant: *Kritika čistého rozumu*, oddíl druhý „Transcendentální dialektika", 3. část, 4. kapitola (B 620–630).

[22] Za postřeh, že naši rekonstrukci důkazu lze tímto způsobem rozšířit, jsou autoři zavázáni Harrymu Deutschovi.

[f] R. Descartes: *Meditationes de prima philosophia* (český překlad: *Úvahy o první filosofii*), medit. 5.

hou ontologických důkazů. Ještě než vyslovíme definitivní závěr, bude užitečné ukázat, proč se tato interpretace objevila teprve nedávno. Důvody spočívají ve skutečnosti, že teprve v posledním desetiletí [tj. v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století; *pozn. překl.*] byly zkonstruovány logické systémy, které pracují s určitými deskripcemi a přitom rozlišují mezi bytím a existencí. Po Russellově práci „On Denoting",[23] v níž zavedl metodu eliminace určitých deskripcí, totiž jen málo logiků považovalo určité deskripce za plnohodnotné termíny. Teprve poté, co H. Leonard v článku „The Logic of Existence"[g] inicioval výzkumy vedoucí k volné logice [tj. logice bez existenčních předpokladů], začaly být určité deskripce znovu brány vážně jako plnohodnotné termíny. Byly analyzovány jako „termíny zbavené existenčních předpokladů". Avšak zastánci volné logiky následovali Russellův předpoklad z jeho „Mathematical Logic as Based on the Theory of Types",[h] podle nějž je formule „$E!\iota x\varphi$" jednoduše ekvivalentem k formuli „$\exists x \forall y \{\varphi[y/x] \equiv (y = x)\}$".[j] Například v Leonardově „The Logic of Existence" je tato ekvivalence považována za platný logický zákon.[24] Tito logikové tudíž ztotožnili „bytí" s „existencí" a formuli „$\exists x\varphi$" čtou jednoduše jako „existuje takové x, že φ". Avšak T. Parsons předložil v *Nonexistent Objects* koherentní teorii *neexistujících* objektů, v níž lze smysluplně tvrdit, že „*jsou* věci, které neexistují", neboli „$\exists x \neg E!x$". V Parsonsově systému jsou navíc určité deskripce považovány za plnohodnotné termíny, které mohou denotovat objekty i tehdy, když denotované objekty neexistují. Formule „$\exists y(y = \iota x\varphi)$" a „$E!\iota x\varphi$" tedy vyjadřují dvě různé věci. Jsme přesvědčeni, že teprve tento druh formálních systémů poskytuje klíč k logice Anselmova ontologického důkazu. Naše interpretace tak byla umožněna až nedávným vývojem intenzionální logiky.[25]

---

[23] Bertrand Russell: „On Denoting", in: *Mind* 14 (1905), str. 479–493.

[g] H. Leonard: „The Logic of Existence", in: *Philosophical Studies* 7 (1956), str. 49–64.

[h] Bertrand Russell: „Mathematical Logic as Based on the Theory of Types", in: *American Journal of Mathematics* 20 (1908), str. 222–262, přetištěno in: *Logic and Knowledge*, London: Unwin and Hyman 1956.

[j] Viz Russell, *Logic and Knowledge*, str. 93.

[24] Leonard, *tamtéž*, str. 60, zákon L4.

[25] Parsonsova kniha *Nonexistent Objects* skutečně obsahuje také část věnovanou ontologickému důkazu (str. 212–217). Nenajdeme zde však nic, co by nějak připomínalo naši interpretaci. Parsons se místo toho v poznámce 1 (str. 214) věnuje Barnesově interpretaci důkazu v *The Ontological Argument*, tvrdí však, že platnost Anselmova důkazu zpochybňuje víceznačnost typu *de dicto*/*de re* (str. 215). Parsons k tomu říká: *„Anselmův důkaz začíná tvrzením, že i pošetilec ‚když slyší, jak říkám »něco, nad co nic většího nelze myslet«, rozumí tomu, co slyší' v* de dicto *významu (neboť příslušné tvrzení jednoduše konstatuje, že pošetilec rozumí příslušným slovům). Poté se však k domnělému referentu této denotující fráze odkazuje prostřednictvím singulárního zájmena, jako kdyby bylo dokázáno, že skutečně existuje objekt nahlížený pošetilcem* (de re)*, což je přirozený a velmi subtilní přechod – avšak z logického hlediska značně podezřelý."*

V *Proslogiu* Anselm medituje nad otázkou, jak si můžeme pouze s pomocí přirozeného rozumu být jisti tím, že Bůh existuje. Středem jeho pozornosti je Boží význačnost. Každý člověk má ideu toho, nad co nic většího nelze myslet. Aby se Anselm vyvaroval předpojatosti, nepředpokládá, že všechno, co máme v rozumu, skutečně existuje. Některé věci mohou být pouze v rozumu, avšak nemusí reálně existovat. To jen proto, aby nepředpokládal závěr, který chce dokázat. Jednou z věcí, které jsme ukázali v našem článku, je fakt, že veškerý technický aparát, který Anselm pro svůj důkaz potřebuje, spočívá v jednom triviálním tvrzení o logice určitých deskripcí, konkrétně větě 2 o určitých deskripcích, a jednoduchém předpokladu o relaci *větší než*, jmenovitě že tato relace je souvislá. Anselmův důkaz Boží existence tedy nijak nezávisí na sofistikované teorii o pluralitě možných světů. Logický mechanismus a metafyzické předpoklady Anselmova důkazu v *Proslogiu* 2 jsou tak paradigmatem jednoduchosti.

Nevěříme, že by se Anselm dopustil chyby, kterou mu v této citaci připisuje Parsons. Dokázali jsme totiž, že Anselm poté, co vyslovil premisu 1, může *oprávněně* používat anaforické singulární zájmeno. Z lemmatu 2 totiž bezprostředně plyne, že se vyskytuje pouze jeden takový objekt, že nad něj nic většího nelze myslet. Je-li tedy Anselm přesvědčen o pravdivosti premisy 1, je jeho použití anaforického zájmena zcela legitimní.

Parsonsovu námitku však lze lépe chápat tak, že míří nikoli proti premise 1, ale proti Anselmovu pomocnému důkazu premisy 1. Zde se pokusíme rekonstruovat Anselmův pomocný důkaz premisy 1. Symbol „ψ“ zde používáme jako zkratku za výraz „nic většího nelze myslet“:

Předpoklad: Každý (dokonce i pošetilec) rozumí frázi „to, nad co ψ“.

Předpoklad: Jestliže každý (dokonce i pošetilec) rozumí frázi „to, nad co ψ“, pak se v rozumu vyskytuje [there is in the understanding] něco takového, že ψ.

Z těchto dvou předpokladů plyne premisa 1. Parsonsova námitka směřuje proti *druhému* předpokladu tohoto pomocného důkazu, jmenovitě vůči tomu, že v konsekventu implikace máme tvrzení *de re*, přestože antecedent obsahuje pouze tvrzení *de dicto*. Antecedent totiž říká, že každý rozumí nějaké denotující frázi. Konsekvent je nicméně kvantifikované *de re* tvrzení (v rozumu se vyskytuje něco...), k jehož pravdivosti je zapotřebí, aby v rozumu byl nějaký určitý objekt (*res*). Parsons pravděpodobně tvrdí, že z toho, že pouze rozumíme denotující frázi, ještě neplynou žádná *de re* tvrzení. Zdá se nicméně jisté, že se Anselm domníval, že k porozumění nějaké frázi (dokonce frázi *de dicto*) musí v rozumu být něco – např. nějaká idea –, kterou rozum uchopuje. Parsons však možná klade oprávněnou otázku, zda se v rozumu skutečně vyskytuje taková věc, že ψ, kterou uchopujeme tehdy, když rozumíme frázi „to, k čemu ψ“. Odpověď na tuto otázku záleží na tom, jakým způsobem rozumíme intencionalitě zaměřených mentálních stavů [intentionality of directed mental states] a intenzionalitě denotujících frází. Anselm měl takovou filozofii jazyka, poznání a mysli, která podává příslušné obecné analýzy, především pak toho, jak odtud, že pošetilec řekne: „Bůh není,“ plyne, že Bůh je v rozumu tohoto pošetilce. Hlubší rozbor těchto témat však leží mimo možnosti naší práce. Je tedy také třeba zdržet se jakýchkoli dalších soudů ohledně Anselmových argumentů na podporu premisy 1.

Dodatek 1: Text Proslogia 2[k]

1. Nuže, Pane, který dopřáváš víře porozumění, dej mi, nakolik uznáš, abych nahlédl, že existuješ, jak věřím, a že jsi to, co věříme, že jsi.

1. *Ergo, Domine, qui das fidei intellectum, da mihi, ut quantum scis expedire, intelligam quia es, sicut credimus; et hoc es, quod credimus.*

2. Věříme zajisté, že jsi něco, nad co nic většího nelze myslet.

2. *Et quidem credimus te esse aliquid, quo nihil majus cogitari possit.*

3. Anebo není nic takového, když si pošetilý řekl ve svém srdci, že Bůh není?

3. *An ergo non est aliqua talis natura, quia dixit insipiens in corde suo: Non est Deus?*

4. Ale jistě i tento pošetilec, když slyší, jak říkám „něco, nad co nic většího nelze myslet“, rozumí tomu, co slyší. A čemu rozumí, to je v jeho rozumu, i když snad nechápe, že to existuje.

4. *Sed certe idem ipse insipiens, cum audit hoc ipsum quod dico, aliquid quo majus nihil cogitari potest; intelligit quod audit, et quod intelligit in intellectu ejus est; etiam si non intelligat illud esse.*

5. Je totiž něco jiného, když je věc v rozumu, a něco jiného je chápat, že věc existuje.

5. *Aliud est enim rem esse in intellectu; aliud intelligere rem esse.*

6. Vždyť když malíř předem myslí na to, co hodlá malovat, má to jistě ve svém rozumu, avšak to, co dosud neučinil, nechápe jako něco, co existuje.

6. *Nam cum pictor praecogitat quae facturus est, habet quidem in intellectu; sed nondum esse intelligit quod nondum fecit.*

7. Když už to ale opravdu namaloval, má to jednak v rozumu, jednak chápe, že to, co učinil, existuje.

7. *Cum vero jam pinxit, et habet in intellectu, et intelligit esse quod jam fecit.*

8. I pošetilec tedy musí uznat, že to, nad co nic většího nelze myslet, je přinejmenším v rozumu, neboť když o tom slyší, rozumí tomu, a čemukoli rozumí, to je v jeho rozumu.

8. *Convincitur ergo etiam insipiens esse vel in intellectu aliquid, quo nihil majus cogitari potest; quia hoc cum audit, intelligit; et quidquid intelligitur, in intellectu est.*

[k] Český text viz překlad Lenky Karfíkové v Anselm: *Fides quaerens intellectum*, str. 35. V návaznosti na text článku však *in intellectu* překládáme jako „v rozumu“ (místo „v nahlédnutí“), *intelligit* jako „rozumí“, resp. „chápe“ (místo „nahlíží“), *in re* jako „v realitě“ (místo „věc sama“). *Pozn. překl.*

9. Není ovšem možné, aby to, nad co nic většího nelze myslet, bylo pouze v rozumu.

9. *Et certe id, quo majus cogitari nequit, non potest esse in intellectu solo.*

10. Je-li to totiž pouze v rozumu, lze myslet, že to existuje také v realitě, což je více.

10. *Si enim vel in solo intellectu est, potest cogitari esse et in re; quod majus est.*

11. Je-li tedy to, nad co nic většího nelze myslet, pouze v rozumu, pak to, nad co nic většího nelze myslet, je zároveň něco, nad co lze myslet něco většího. To však jistě není možné.

11. *Si ergo id, quo majus cogitari non potest, est in solo intellectu, id ipsum, quo majus cogitari non potest, est quo majus cogitari potest: Sed certe hoc esse non potest.*

12. Existuje tedy beze vší pochyby něco, nad co nic většího nelze myslet, a to jak v rozumu, tak v realitě.

12. *Existit ergo procul dubio aliquid quo majus cogitari non valet, et in intellectu, et in re.*

Dodatek 2: Formalizace ontologického důkazu[1]

Věta 1 o určitých deskripcích: $\exists! y\varphi_1 \rightarrow \exists y(y = \iota x\varphi_1)$
Věta 2 o určitých deskripcích: $\exists y(y = \iota x\varphi_1) \rightarrow \varphi_1[\iota x\varphi_1/x]$
Lemma 2: $\exists x\varphi_1 \rightarrow \exists! x\varphi_1$

Definice: $\varphi_1 =_{df} Cx \mathbin{\&} \neg\exists y(Gyx \mathbin{\&} Cy)$
Definice: $g =_{df} \iota x\varphi_1$

Důkaz:

1. $\exists x\varphi_1$ – Premisa 1
2. $\neg E!\iota x\varphi_1 \rightarrow \exists y(Gy\iota x\varphi_1 \mathbin{\&} Cy)$ – Premisa 2
3. $\exists! x\varphi_1$ – Z (1) a lemmatu 2
4. $\exists y(y = \iota x\varphi_1)$ – Z (3) a věty 1
5. $\varphi_1[\iota x\varphi_1/x]$ – Z (4) a věty 2
6. $C\iota x\varphi_1 \mathbin{\&} \neg\exists y(Gy\iota x\varphi_1 \mathbin{\&} Cy)$ – Z (5) a definice φ_1
    7. $\neg E!\iota x\varphi_1$ – Hypotéza důkazu sporem
    8. $\exists y(Gy\iota x\varphi_1 \mathbin{\&} Cy)$ – Ze (7) a (2)
    9. $\perp$ – Spor (8), (6)
10. $\neg\neg E!\iota x\varphi_1$ – Eliminace hypotézy (7)
11. $E!\iota x\varphi_1$ – Eliminace dvojí negace (10)
12. $E!g$ – Z (11) a definice g

[1] Doplněno překladatelem.

SUMMARIUM

De argumenti ontologici forma logica

Tractatione proposita auctores manifestant, „Argumentum Ontologicum“ St. Anselmi in 2º capitulo eius Proslogii ita exponi posse, ut validum evadat (i. e. consequentia sit bona). Hac in interpretatione vis et notio descriptionis illae „id quo maius cogitari nequit“, qua Anselmus usus est, rite agnoscitur. Datis enim lingua formali „primi ordinis“, ut aiunt, et tali systemati deductivo logicae, ubi descriptiones definitae genuini sunt termini et ubi a sententia „datur x quod…“ signo quantitatis praefixa ad sententiam „x exsistit“ consequentia non valet, et adhibendo regulas ordinarias logicae descriptionum relationemque comparationis, quae „continua“ dicitur, exsistentia Dei sequitur duabus ex praemissis: Una quidem, „datur cogitabile aliquid, quo maius cogitari nequit“; et altera, „x non exsistente, aliquid eo maius cogitari potest“. Conclusio praedicta non nisi una saltem harum praemissarum negata negari potest. Argumentum hoc vero nulla deductione modali utitur; et, quod notabile est, ratio ontologica Cartesii ex eo derivari potest.

SUMMARY

On the Logic of the Ontological Argument

In this paper, the authors show that there is a reading of St. Anselm's ontological argument in Proslogium II that is logically valid (the premises entail the conclusion). This reading takes Anselm's use of the definite description "that than which nothing greater can be conceived" seriously. Consider a first-order language and logic in which definite descriptions are genuine terms, and in which the quantified sentence "there is an x such that…" does not imply "x exists". Then, using an ordinary logic of descriptions and a connected greater-than relation, God's existence logically follows from the claims: (a) there is a conceivable thing than which nothing greater is conceivable, and (b) if x does not exist, something greater than x can be conceived. To deny the conclusion, one must deny one of the premises. However, the argument involves no modal inferences and, interestingly, Descartes' ontological argument can be derived from it.